

מגילת העצמאות — הלשון כראי התקופה

ציון עוקשי

- הטקסט של מגילת העצמאות — ערוך כמה חלקים¹:
- א. מבוא היסטורי (פסקות 1-10)
 - ב. נוסח ההכרזה (פסקות 11-12)
 - ג. עקרונות היסוד של המדינה (פסקות 13-14)
 - ד. סדרת קריאות לאר"ם, לערביי ישראל, למדינות השכנות ולתפוצות לשיתוף פעולה (פסקות 15-18)
 - ה. טופס החתימה והחתימות (פסקות 19-20).

א. עיונים קודמים במגילה

לשון מגילת העצמאות כבר זכתה לעיון הן מהצד המשפטי הן מהצד הלשוני. מצד תוקפה נידון הניסוח המשפטי בספרו של רובינשטיין 'המשפט הקונסטיטוציוני'². רובינשטיין קובע שלכל חלק מחלקי המגילה יש תוקף שונה מבחינה משפטית. רק לחלק השני — נוסח ההכרזה (פסקות 11-12) — יש תוקף של חוק ממש, היות שיש בו קביעות נורמטיביות ברורות: הקמת המדינה, מתן שם למדינה, מיסוד רשויות השלטון, העברת הסמכויות וכד'. החלקים הראשון והרביעי אין עיקרם לתכלית משפטית. החלק השלישי — עקרונות היסוד (פסקות 13-14) — אמנם אין בו חוק קונסטיטוציוני אך הוא "מקור ממנו לומד הפרשן את ערכיה של השיטה השיפוטית". בהמשך הפרק מדגים רובינשטיין כמה הכרעות של בג"צ המצטטות את הכרזת העצמאות ומסתמכות על עקרונותיה.

1. ראה בנספח 1. לנוחיות הדיון מספרנו את הפסקאות מספרו שוטף (1 עד 19) ועל פיהן נצטט במאמר. כן הוספנו לצורך השוואה שני נוסחים קודמים של המגילה: הטייטה של ברנון, וההצעה של ועדת שרת — גם אלה יבואו כנספחים בסוף המאמר.
2. רובינשטיין מקדיש לניתוח הכרזת העצמאות את הפרק הראשון בכרך הראשון שבספרו, ראה רובינשטיין עמ' 43-60. וראה גם ברנון, חזון עמ' 22.

לדיון בצד הלשוני הוקדש מחקרו של סיוון על הרבדים ההיסטוריים של 'מגילת העצמאות'.³ סיוון בדק את מידת השכיחות של מילים לתקופותיה השונות: מקרא, חז"ל וה"ב, עברית חדשה. הוא הגיע למסקנה שהרובך המקראי תופס כשני שלישים מהמגילה, עוד התברר שגם אוצר המילים מהרבדים האחרים רוב רובו יסודו במקרא.

המגילה מנוצלת גם מן הצד הדיקטי, כחומר להוראה בבית הספר. בשל היותה תעודה בעלת חשיבות מיוחדת, נוהגים לראות בה גם 'טקסט מופתי' להדגמה. האקדמיה ללשון העברית השתמשה בה להדגים את שתי צורות הכתיב — כתיב מלא וכתיב חסר.⁴ "רוטשילד הכין על המגילה עיבוד דיקטי לבית ספר כמעריך שיעור של שאלות ותשובות. מערך זה כולל שאלות שונות — היסטוריות, חברתיות ולשוניות.⁵ בספרי תחביר נוהגים, למשל, לצטט מתוכה את הצירוף: "מועצת המדינה הזמנית" ולהדגים בכך דו משמעות תחבירית של התואר 'זמנית', האם המועצה היא הזמנית או שמא המדינה?⁶ מצד הכותבים הכוונה הייתה למועצה, אך כדיעבד ניתן להבין שהכוונה למדינה, ויש מי שמעיד שכך אמנם שידרו קרייני הרדיו בארצות ערב.

ב. מטרת המאמר

התוקף המשפטי אינו עניינו של מאמר זה. גם אין עניינו בניחות לשוני פורמלי לסוגיו השונים. עיקר הכוונה במאמר זה היא להתחקות אחר הלשון בהקשר החברתי, כלומר, אחרי הזיקות החברתיות והמדיניות הרמוזות בלשון בין קפלי המילים ומשמעותיותן.

בחזית לשונו של טקסט עשויה להעלות קיום מנחים לאופייה של התקופה. בבדיקה כזו מתחקים אחר מילות מפתח הרומזות לבעיות שהעסיקו את התקופה;⁷ מחפשים מילים וצירופים בעלי משמעות עקרונית; מנסים לגלות מילים בעלות מטען ריגושי מיוחד⁸ ודרכי ביטוי ייחודיות. בבדיקה סגנונית כזו משתקפת, כידועין ובלא יודעין, רוח התקופה. במאמר זה ננסה לעקוב אחר האוירה האידיאולוגית והחברתית דרך הניסוחים, המגלים טפח ומכסים טפחיים, בהנחה שמתחת למעטה המילים יבצצו פה ושם הבעיות הקיומיות: דת ומדינה, ארץ ישראל ומדינת ישראל, ישראל והגולה ועוד.

טיטת המגילה עברה גלגולים שונים. הכותב הראשון של טיטת המגילה היה השופט צבי ברנזון, אז היועץ המשפטי של ההסתדרות. טיטת זו עברה לדיון בוועדות אחרות, בראשות פנחס רוזן ובראשותו של משה שרת. אך הניסוח הסופי טבוע בחותם סגנונו של בן גוריון.⁹

3. סיוון עמ' 33-51.

4. לשוננו לעם, מחזור מ"ה, חוברת א, תשרי כסלו תשנ"ד, עמ' 11-15.

5. רוטשילד 251-267.

6. ראה חוברת פעילויות עמ' 8.

7. על מקומן של מילות מפתח בטקסט ראה מורג עמ' 74 ואילך.

8. על מטען ריגושי של מילים ראה ניר, סמנטיקה, היסודות הריגושיים של המשמעות, עמ' 127 ואילך.

9. על גלגולי המגילה ראה אצל ברנזון, חזון שם; ברנזון מעריב, עמ' 62. וכן אצל שרף עמ' 100-106.

222-223.

רשמנו את הטיטות של ברנזון ושל שרת כנספחים ונשלח אליהן מדי פעם להשוואה ולהוכחה.

ג. מאפיינים סגנוניים

1. מילות מפתח שמקורן בתעודות בינלאומיות

ברנזון, כותב הטיטת של המגילה, מעיר: "לא היה לי חומר השוואתי כלשהו מהכרות עצמאות של מדינות אחרות, שעליו אפשר היה להסתמך, אפילו החלטת האו"ם לחלוקת ארץ ישראל לשתי מדינות — יהודית וערבית — לא הייתה לנגד עיניי". אולי לא היו לנגד עיניו מסמכים, אך ברור שכיועץ משפטי הוא הכיר את תוכנם ושילב ניסוחים מתוכם בנוסח ההכרזה. מה עוד שהנוסח עבר גם לפני עיניהם של חברים אחרים במועצת העם. אפשר בלי קושי להבחין במגילה במילים ובצירופים, שמקורן בתעודות בינלאומיות, כמו הצהרת בלפור, מגילת האו"ם והחלטת החלוקה. המגילה רומזת אליהן גם בלי לומר זאת בפירושו.

● 'שוחר שלום' — צירוף הנמצא בפסקה 3: "יישוב גדל והולך השלט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו" וכן בפסקה 8: "מלוא חלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלום נגד כוחות הרשע הנאצי". מונח זה מקורו במגילת האומות המאוחדות, שבו חברות מדינות שהוכרו כמדינות 'שוחרות שלום'¹⁰. יש בביטוי הזה מעין רמז, שבאו"ם יושבות גם אומות שלא שלחו חיילים ליטול חלק במאמץ המלחמתי נגד הנאצים ולא נכנסו להגדרה של שוחרות שלום, ואילו היישוב היהודי שנשלח חלק במלחמה, וכיהודים הוא היה היעד הראשון של הנאצים, עדיין אין לו ייצוג באו"ם.

● 'בית לאומי' — צירוף הנמצא בפסקה 5: "זכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי". יש לצירוף הזה שני פנים. מצד אחד זהו מונח שמקורו בהצהרת בלפור ויש לו משמעות פוליטית ומדינית. אך זהו גם ביטוי אישי ואינטימי. אין הוא מנוסח סתם 'בית לאומי' אלא מחובר לכינוי שייכות 'ביתו הלאומי', ארץ ישראל היא לא רק מדינה היא גם ביתו הלאומי של העם.

● זכות טבעית — בפסקה 11: "ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות". כמו שיש לאדם 'זכויות יסוד' יש גם לעם 'זכות' טבעית להיות ריבון ולעמוד בראשות עצמו. תפיסה זו מצויה במגילת העצמאות של ארה"ב (1776): "ככל שצורת השלטון סותרת את המטרות, עומדת לו לעם הזכות לשנותה או לבטלה ולכוון ממשל חדש, אשר יראה לעם כמתאים יותר להטבת בטחונו ואשרו"¹¹. הניסוח במגילה מצרף יחד שלוש זכויות: הזכות הטבעית כעם ריבון, הזכות ההיסטורית כלאום היהודי הזכאי לחזור לארצו, והזכות הבינלאומית על יסוד החלטת האו"ם.

10. ראה ערך 'אומות מאוחדות' באנ' עברית כרך ד' עמ' 917.

11. מצוטט עפ"י רוטשילד 261.

- 'אחדות כלכלית' — צירוף הנמצא בפסקה 14: "ותפעל (מדינת ישראל) להקמת האחדות הכלכלית של ארץ ישראל בשלמותה". זהו צירוף הנמצא בהחלטת החלוקה של האו"ם (כ"ט בנובמבר 1947)¹².
- 'קשר היסטורי' — ניסוח הנמצא בפסקה 3: "מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה", וכן בפסקה 5: "זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ ישראל". ההכרה מצטטת כמעט בלשונו את נוסח המנדט (24.7.1922) של חבר הלאומים שכלל את אחריותה של בריטניה לקיים את הצהרת בלפור, ובין השאר כתוב שם: "הואיל ועל ידי כך הוכחה מציאות קשר היסטורי בין העם היהודי ובין ארץ ישראל, המשמש יסוד לבנות מחדש את ביתו הלאומי בארץ הזאת"¹³. ה'קשר ההיסטורי' אינו דבר של מה בכך. לא כל עם שישב במקום כלשהו ועזב אותו יכול לחזור אליו לכשירצה. כאן יש 'הכרה' בינלאומית ב'קשר ההיסטורי' בין עם ישראל לארץ הזאת דווקא.
- חופש דת וכו' — החלק השלישי במגילה (פסקה 13) הוא החלק הדן בזכויות היסוד: חופש רה, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; בשמירה על המקומות הקדושים וכו'. פסקה זו היא מילוי דרישה של החלטת עצרת האומות שקבעה בתכנית החלוקה, שכל מדינה תמסור הצהרה ברוח זו¹⁴.

2. מילים וצירופים רב משמעיים

צור ישראל

שמו של ה' אינו מופיע בנוסח המגילה אלא בכינוי 'צור ישראל'. המגילה חותמת: "מתוך ביטחון בצור ישראל, הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו". מילים אלו נוספו בהתערבותו של הרב מימון. 'צור ישראל' הוא כינוי לקב"ה במקרא (כגון: ש"ב כג ועוד), אך בן גוריון כותב בתשובה לא' ציזלינג, אחד מחברי 'אחדות העבודה' שהתנגד לביטוי: "כל אדם מן הימין ועד השמאל מאמין בצור ישראל' בדרכו שלו"¹⁵. הרב מימון לא הסתפק בכך והוסיף בראשי תיבות ליד חתימתו את המילים 'בעזרת השם'. המילה 'צור' רומזת גם לסממן שאפיין את מדינת ישראל בשנותיה הראשונות, ובמיוחד מאז מלחמת ששת הימים — תחושת הכוח והעוצמה. הצירוף 'צור ישראל' פותח גם את התפילה לשלום המדינה: "אבינו שבשמיים צור ישראל וגואלו".

12. ראה ערך 'ארץ ישראל' באנצ' העברית כרך ו' עמ' 566.

13. מצוטט מתוך: חוברת פעילויות עמ' 6.

14. על הדרישה ועל תוקפה המשפטי ראה רובינשטיין מע' 43.

15. ר' אנצ'יקלופדיה יודאיקה ה 1971 עמ' 1452; רפאל וייס עמ' 100; רוטשילד עמ' 266; ארנד עמ' 8 בהערה. דווקא בנוסח האנגלי הרשמי של המגילה כתוב: The Almighty God, ר' רובינשטיין עמ' 147, והוא מוסיף בהערה ניסוח פשרה דומה-הכרה בישות עליונה' שנתקבל בהצהרת זכויות העם והאורח בצרפת בשנת 1789.

מדינה יהודית

במגילה נזכרת חמש פעמים 'המדינה היהודית' (פסקות 4, 6, 9, 11, 12). מצד אחד, יש כאן הכרזה חד משמעית שאין זו מדינה של כל אורחיה. משמעות הדבר היא שלא יוכל בעתיד שום רוב לשנות את אופייה היהודי של המדינה. מכוח הצהרה זו עולה חוק השבות המקנה זכות הגירה אוטומטית רק ליהודים. מצד שני, אין כמו הביטוי 'מדינה יהודית' ביטוי רב משמעי, האם כוונתו להשתייכות דתית או להשתייכות לאומית. שאלת "מיהו יהודי" (כפרט וכמדינה) איננה חדלה מלהעסיק את המדינה מהיום הראשון לקיומה ואין כמו הנושא הזה נושא שנוי במחלוקת.

עיון במשמעות הצירוף הזה במגילה יעלה שבתוך אותו טקסט, זה שלפנינו, יש לצירוף זה גוני פירוש שונים לפי ההקשר. העמעות של הביטוי ניכר במגילה כבר במקום שבו הצירוף נזכר לראשונה: 'הוגה חזון המדינה היהודית תיאודור הרצל' (פסקה 4). כידוע, ספרו של הרצל אינו נקרא 'המדינה היהודית' אלא כצירוף סמיכות 'מדינת היהודים', וכך גם כתב ביומנו: 'בבאול ייסדתי את מדינת היהודים'. ויש הפרש בין שני הניסוחים. הצירוף 'מדינה יהודית' יש בו כדי אמירה פוזיטיבית מה יהיה אופייה של המדינה, לעומת הצירוף 'מדינת היהודים' שאינו מביע שום מחוייבות לדמותה של המדינה אלא מציין שבמדינה זו יחיו יהודים. אפשר שיש עוד הבדל, המבנה כשם ותואר (מיודעים) 'המדינה היהודית' יכול להיות מובן כהמשכו של תהליך שנקטע, כחידושה של 'מדינה יהודית' שחרבה, כך גם אומרת המגילה בפירוש: "פתרון בעית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על ידי חידוש המדינה היהודית בארץ ישראל" (פסקה 6). זאת לעומת הצעתו של הרצל למדינה שתפתור את 'שאלת היהודים'. מדינה כזו של הרצל לא הייתה בהכרח חייבת לקום בארץ ישראל. למעשה גם אצל הרצל עצמו עבר הרעיון גלגולים שונים¹⁶.

במקום אחר במגילה מוזכר הצירוף 'המדינה היהודית' בהחלטת חברי עצרת האומות המאוחדות (פסקה 9), וכאן הוא משמש כמונח נישאלי הבא להבדיל (בתוכנית החלוקה) את המדינות היהודית והעברית זו מזו, אך לא הייתה כוונה להקנות לו שום תוכן¹⁷. מקום אחר שבו נזכר הצירוף 'המדינה היהודית' נמצא בהכרזת חברי מועצת העם (פסקה 1): "אנו חברי מועצת העם... מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל". גם כאן אין ספק שבדמיונו של הרב מימון ובחזונו של בן גוריון ובחלומו של וילנר — כולם חברי מועצת העם — לא התרוצצה תמונה אחת של 'מדינה יהודית'¹⁸.

מדינה יהודית בארץ ישראל

המגילה מכריזה בפסקה המרכזית: "אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל

16. ראה הערך 'הרצל' האנצ' העברית כרך טו עמ' 362 ואילך.

17. ראה ברנזון שם.

18. אין הכרח להניח בצירוף זה כוונה מודעת לטשטש את המשמעות של 'מדינה יהודית' בדומה למה שקרה בביטוי 'צור ישראל'. לכתחילה היו פירושים שונים. ברנזון מנמק בחמישה נימוקים שונים למה לדעתו הכוונה הראשונית הייתה ל'מדינה חילונית' דווקא.

היא מדינת ישראל". ב'ארץ ישראל' הוא ניסוח דו משמעי. האם פירושו: הקמת מדינה יהודית בכל ארץ ישראל. או שמה: הקמת מדינה יהודית בתוך ארץ ישראל, כחלק מארץ ישראל, האם משמעה של ב"ת היחס הוא לציין זהות או לציין חלק. הדו משמעות אינה סוגרת אפשרויות של שינוי בהתאם לסיטואציות ההיסטוריות המשתנות. כך אמנם קרה — תוכנית החלוקה נשארה רק על הנייר, ומה שקבע הוא מה שקרה בפועל במלחמה עצמה¹⁹. להשוואה, בטיוטה של ברנזון יש נוסח של גבולות: "מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית חופשית וריבונית בגבולות שהותוו בהחלטת עצרת האומות המאוחדות", וברנזון מעיד שהפסקה הושמטה לאחר דיון ולאחר התנגדותו של בן גוריון לאזכר גבולות. ברנזון רואה בכך ראייה נכונה של בן גוריון לטווח רחוק.

3. שימוש מובחן בביטויים ובצירופים

התפוצות והגולה

יחסי ישראל והיהודים בעולם יודעים עליות וירידות מעת לעת. מה מידת המחויבות של היהודים בעולם לעלות לארץ או לעזור למדינת ישראל? מה מידת המעורבות שמוותר להם להפגין בנעשה במדינת ישראל? מהו היחס המתחייב למי שיושב בגולה ואינו עולה? להשוואה, בטיוטה של ברנזון הנוסח חריף: "ולמען הסר את מארת הגולה". המשפט הלך והתעדן לקראת הנוסח הסופי שלפנינו, בראשית המגילה (פסקה 2) כתוב: "לאחר שהוגלה העם מארצו". אך עדיין השתמשו המנסחים בשורש 'גלה', שהוא בעל קונוטציה שלילית. אך בהמשך בקריאה ליהודי העולם לא שבו עוד להשתמש במונח הזה וכתבו (בפסקה 19): "אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה". המגילה משתמשת במונח 'תפוצות', שהוא מונח ניטראלי, ואינה משתמשת במונחים 'גולה' או 'גלות'. מגמה זו ניכרת גם בהמשכה של הקריאה: 'להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין' הוא ניסוח מרוכך. ניתן להבינו כבקשה לסיוע (חומרי ופוליטי) למי שירצה לעלות, אך הוא יכול גם לרמוז לתביעה מהיהודים לעלות לארץ.

יהודי ציוני ועברי

הכינוי 'העם' משמש במגילה בשני הקשרים. בצירופים 'מועצת העם', 'מנהלת העם' כוונתו ליישוב בארץ. בצירוף 'העם היהודי' הוא כולל את כל היהודים בעולם. מה קורה כשרוצים לציין את היושבים במדינת ישראל כעם מול העמים השכנים? הכינוי 'העם היהודי' אינו נוח לכך כי הוא כולל גם את יהודי העולם. על רקע זה מעניין הניסוח (בפסקה 17): "אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להן לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו". בצידו של העם נוסף התואר 'עברי'. התואר 'עברי'

19. יהיה מי שירצה לראות בביטוי הלא מוצלח 'מועצת המדינה הזמנית' (פסקה 19) ביטוי בלתי מודע להתלכד זה. כביכול לא המועצה היא זמנית אלא המדינה היא זמנית.

משמש להבחין את העם במדינת ישראל מ'העם היהודי' בכל העולם. צירוף דומה חוזר גם בפסקה 6: "במלחמת העולם השנייה תרם היישוב העברי את מלוא חלקו למאבק האומות השחרורות חירות ושלוש נגד כוחות הרשע הנאצי".

התואר הזה 'העברי' בא גם במובחן מהתנועה הציונית במשפט (פסקה 11): "אנו חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית". 'התנועה הציונית' היא נציגת היהודים, ואילו 'היישוב העברי' כוונתו רק ליישוב בארץ. להשוואה, בטיוטה של ברנזון כתוב: "אנו מועצת העם נבחרת התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ". לפנינו אם כן, שלושה תארים: יהודי, ציוני ועברי. והם משקפים ללא ספק את שלושת המעגלים של המוסדות: הסוכנות היהודית, ההסתדרות הציונית והיישוב העברי.

4. מילים בעלות מטען רגשי

המגילה כתובה ברובד סגנוני גבוה, בלשון שעיקרה לשון מקראית מסוגנת, ואין בכך עניין יוצא דופן לטקסט בעל משמעות היסטורית שכזה. אך גם בטקסט מסוגן שכזה בולטים ביטויים עבריים רוויי רגש המעלים אסוציאציות היסטוריות, שבדורנו 'הפוסט ציוני' נשמעים מעט מליציים וארכאיים.

• 'המולדת' כינוי לארץ ישראל. כינוי זה כמעט שאיננו נשמע היום. הוא מורגש מליצי משהו, אך במגילה הוא נמצא: 'להיאחו במולדתם העתיקה' (פסקה 3), 'העם היהודי מחוסר המולדת' (פסקה 6), 'תפתח לרווחה את שערי המולדת' (פסקה 6), ודוגמה להשוואה: בטיוטה של ברנזון כתוב בפסקת החתימה: "הננו חותמים ... פה על אדמת ארץ ישראל היום הזה", ואילו בנוסח הסופי: 'אנו חותמים... על אדמת המולדת' (פסקה 19).

• גאולה — לקראת הסיום כתוב במגילה (פסקה 18): "אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד לימינו של היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת החירות לגאולת ישראל". שירת התקופה רוויה 'גאולה', כך שרו בשיר ציוני מובהק — 'מי ימלל' — 'ובימינו כל עם ישראל יתאחד יקום וייגאל'. המונח 'גאולה' רווי מטען עצום הן על רקע משיחי בעבר, הן היום על רקע המאבקים בין ימין לשמאל על 'ארץ ישראל השלמה' מחד, ועל רקע המאבקים בין דתיים ציוניים לדתיים חרדים על 'ראשית צמיחת גאולתנו' מאידך. יש להניח שהשימוש במגילה גם הוא אינו משותף לגמרי מהמטען הרגשי, אך סביר לצמצמו ולהניח שכוונתו נוטה יותר לצד 'הגאולה' הארצית ופחות ל'גאולה' המשיחית.

• מילים מהשורש 'קום' — שכיח במגילה מספר ניכר של מילים מהשורש 'קום' (להלן בסוגריים מרובעים מספר הפסקה): "קם העם היהודי", "חיי קוממיות ממלכתית" [1] "הקימו יישוב" [3] "תקומה לאומית" [4] "להקים מחדש את ביתו הלאומי" [5] "להקים / הקמת מדינה יהודית" [9, 10, 11].

• המילה 'זכות' המילה 'זכות' בהקשרים שונים של 'זכות העם היהודי על ארצו' חוזרת לא

פחות משמונה פעמים [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11]. היום משתמשים פחות במילה זו בהקשר של זכות העם על ארצו, ודבר טבעי הוא, שהרי מומשה כבר הזכות הזו בהקמתה של מדינת ישראל. היום מדברים בעיקר על 'זכות לביטחון' ו'זכות להכריע בעצמנו את גורלנו' וכד'. אך מיעוט השימוש היום משקף גם עמדה פוליטית. יש להניח שה'זכות' שבמגילה משמעה כללי ורחב יותר מזה שהוגשם למעשה, ומיעוט השימוש בה היום מבטא גם את המתח הפוליטי סביב שאלת גבולות המדינה, ובוודאי את עמדתם של אלה המקבלים את המצב הקיים כשיקופו של מצב הקבע. להשוואה, בטיטה של ברנון: אין בכלל המילים — מולדת, גאולה. רק שתי מילים מהשורש 'קום' וארבע פעמים 'זכות'. בדרך הטבע המילה 'זכות' משמשת היום בעיקר בתחומו של הפרט, כמעט בהקשר משפטי, 'זכויות האזרח' מול חובותיו.

5. הלעז והעברית המתחדשת

העברית הרי היא אחד ממאפייניה של שיבת ישראל לארצו. המגילה מזכירה בפסקה 3 את הדורות האחרונים ששבו למולדתם ו'החיו את שפתם העברית'. לשון זו במגילה הולמת את סגנונה הגבוה, אמנם מליצית מעט אך עברית צחה וללא דופי. יש בה רק מספר זעיר של מילים בינלאומיות מקובלות, כגון: המנדט (פסקה 12), היסטורי (פסקה 2), קונגרס (פסקה 4). עדיין אין בה השיטפון של הלעז של השנים שיבואו, אך בפניה נסתר כבר מבצבצת ההתרוצצות שבין העברית והלעז — זו פינת התאריך העברי. כתבי המגילה לא היו עקביים בציון התאריך. פעם כתבו תאריך לועזי מלא: 29 בנובמבר 1947 (פסקה 9), 1 באוקטובר 1948 (פסקה 11). פעם כתבו תאריך עברי ולידו תאריך לועזי: בשנת תרנ"ז 1897 (פסקה 4), וכן: ה' אייר תש"ח, 15 במאי 1948 (פסקה 12). ופעם אף כתבו תאריך במבנה מעורב שעטנוי: בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917, ציון היום — באות עברית, וציון החודש — לועזי²⁰.

ד. מבנה ותכנים במגילה

שם המגילה

השם המקובל בפי הדוברים הוא 'מגילת העצמאות', אך במגילה עצמה אין הוא נזכר. בפסקה 19 כתוב: "הננו חותמים בחתימת דינו לעדות על הכרזה זו". בפרסומים השונים אין אחדות. רובינשטיין בספרו 'המשפט הקונסטיטוציוני' משתמש רק במונח 'הכרזה העצמאות'. בגיליון המיוחד של 'מעריב' ליום העצמאות של שנת החמישים השם של המוסף הוא 'המגילה', אך המאמרים בתוך המוסף משתמשים בשני המונחים. בלקסיקון שהוציאה מט"ח לבית ספר (1992) משמשים שני הצירופים. אך יש גם כותרת כפולה כזו: הכרזה העצמאות (מגילת

20. השווה לנהוג כיום: כ"ט בנובמבר, אבל במגילה 29 בנובמבר (פסקה 9).

העצמאות). נראה שהשם 'הכרזה העצמאות' הוא שמה העיקרי על שם תוכנה. והשם 'מגילת העצמאות' ניתן לה כשם משני על שום מגילת הקלף שהייתה כתובה עליה²¹. משך הזמן השתרשו שני השמות ושימשו יחד, ואולי אפשר להרגיש משך הזמן התפתחות של הבחנה בשימוש בין השמות. 'מגילת העצמאות' הפך לשם העממי המקובל. ואילו 'הכרזה העצמאות' הוא השם המשמש בדיונים העוסקים בתוכנה ובמשמעותה של המגילה²².

ההתפתחות במגילה

מבנה המגילה בנוי בצורה מחושבת. יש כמה אפשרויות לשרטט אותו והאפשרויות השונות יש בהן כדי להעיד על המבנה המשוכלל של המגילה. דרך אחת לתאר אותו היא תיאור פורמלי, הבנוי משני חלקים גדולים מקבילים — שניים שהם ארבעה:

חלק א	חלק ב
המבוא ההיסטורי (פסקות 1-10)	'המצע' של המדינה (פסקות 13-18)
ההכרזה (פסקות 11-12)	החתימה (פסקות 19-20)

אפשרות אחרת שאני מעדיף היא להפריד, לצורך ניתוח התוכן, את פסקות החתימה מהחלק התוכני, ולתאר את המבנה מבחינת ההתפתחות הרעיונית. בתיאור זה מוטב לראות את ההכרזה כעומדת במרכז, כי היא מסמלת את המפנה ומחדדת את המעבר מהמבוא ההיסטורי אל 'המצע' — הביטויים של המדינה העצמאית החדשה. חלק ההכרזה יוצר את מרכז הכובד מבחינת הנוכחות והתוכן, והוא מבליט את המעבר והמפנה בדגשים ובמגמות.

המבוא ההיסטורי
ההכרזה
ה'מצע' של המדינה

המעבר וההתפתחות מסומנים גם מבחינה לשונית:

1. שינוי בשמות — במבוא ההיסטורי מוזכרת רק 'המדינה היהודית'. בחלק ההכרזה באים יחד שני השמות: מדינה יהודית, מדינת ישראל. השרביט עובר מהצירוף 'המדינה'.
21. ראה הגדרתו של הערך 'מגילת העצמאות' במילון אבן שושן: "פרשת הקמתה של מדינת ישראל, שמה וייעודה, שנכתבה על מגילת קלף". וכך בלקסיקון מט"ח: "מגילת העצמאות: מגילת קלף שעליה נכתבה הכרזה העצמאות של מדינת ישראל".
22. המאפיין הזה של שמות כפולים שכיח למשל בשמות מלחמות ישראל, ויש שהוא מבטא גם יחס רגשי של הדובר: מלחמת העצמאות/ הקוממיות/ השחרור; מלחמת קדש/ סיני; מלחמת ששת הימים/ הניצחון; מלחמת שלום הגליל / לבנון. והשווה אצל ארנז 8, 86 את השמות הרבים שניתנו ליום העצמאות-המבטאים טולם של התייחסויות מאהרה רבה דרך מונח ניטראלי ועד כינויי גנאי.

- היהודית' לשם החדש 'מדינת ישראל'. מהחלק הבא (מפסקה 12 עד הסוף) ישמש רק השם החדש 'מדינת ישראל'.
2. כותרות הפסקות — מאפיין אחר המסומן מבחינה לשונית הוא כותרות הפסקות. הכותרות במבוא ההיסטורי שלפני ההכרזה מגוונות, ואילו בראש שתי הפסקות שלאחר ההכרזה (13-14) ניצבת ברורה הכותרת: 'מדינת ישראל: "מדינת ישראל תהא פתוחה...; מדינת ישראל תהא מוכנה..."; הכותרת בראש הפסקות מסמנת את המהפך. לא עוד תלות בגורמים מבחוץ; מדינת ישראל שקמה נוטלת את גורלה בידיה, והיא יוזמת וקובעת את סדר היום. המעבר הזה המדגיש את 'העצמאות' בולט עוד יותר בכותרות הפסקות שלאחר מכן (15-18). התיאור עובר מקצב סיפורי שוטף אל קצב של קריאות, הפותחות ארבע פעמים באופן בולט בגוף ראשון מוגדר, המכריז על עצמו ברמה והקורא: 'אנו, אנו, אנו, אנו'.
3. הנמענים — בחלק 'המצע' נזכרים במפורש ארבעה נמענים: האומות המאוחדות, תושבי הארץ, המדינות השכנות, העם היהודי. אלה הם אותם הנמענים המוזכרים, במפורש או ברמז, במבוא ההיסטורי. ההבדל הוא כמובן במעמדה החדש של המדינה. לא עוד תלויים בהחלטות ובהכרעות של אחרים אלא הפעם עומדים מול כל הנמענים כשוים מול שוים: אנו.
4. סגנון הפסקות ב'מצע' מגובש, מפורש והחלטי יותר. למשל הנמענים (ראה פסקה קודמת) בחלק 'המצע' נזכרים כל אחד בשמו, ומוקדשת פסקה נפרדת לכל אחד, לעומת זאת במבוא ההיסטורי נזכרים במפורש רק העם היהודי והמוסדות הבינלאומיים השונים. הערכים נזכרים רק ברמז: אלה הערכים 'תושבי הארץ' נזכרים רק אגב אורחא — "מביא ברכת הקדמה לכל תושבי הארץ" (פסקה 3 וכן פסקה 9). ואילו המדינות הערביות השכנות נכללות רק ברמז בתוך 'משפחת העמים' (פסקה 6). בסגנון ברור ומפורש יש גם כדי לשדר החלטיות, ידיעת הדרך, תקיפות. עוד אפשר שבהתבררות עמדתו ועמידתו העצמאית של הגוף היהודי הלאומי החדש שקיבל עצמאות, הולכת ומתבהרת גם המפה האזורית.
- השוואה סגנונית לנוסחים של ברנזון ושרת
- כבר הזכרנו פה ושם השוואה לנוסחים הקודמים. כללית אפשר מיד לראות שבטיוטות של ברנזון ושרת יש מעין דיסוננס סגנוני. מצד אחד, הן מנוסחות כמסמך משפטי, ובו כל פסקה פותחת במילה 'והואיל'. מצד שני הסגנון רצוף מליצות, למשל בטיטות שרת (בהקבלה לפסקה 1): "שמר לה אמונים בכל דורות גלותו ובכל ארצות פזוריו, לא מצא לו בכל נודדיו ארץ תמורתה". בנוסח הסופי יש איזון פנימי. המילה המשפטית 'והואיל' הושמטה מכל הפסקות, אך גם רבות מהמליצות קוצצו. מהמשפט של הפסקה הראשונה לעיל נותר רק: 'בכל ארצות פזוריו'. במקום פעלים כמו: 'אנו נודדים, אנו מועיקים' נרשם 'אנו קוראים'²³.
23. עוד השגות של חברי מועצת העם על אורכה של טיוטת שרת ועל מליצות אחרות ראה שרף 179.

מגמות יסוד במגילה

- א. האזכורים של האופי היהודי, האופי הדימוקרטי והאופי הלאומי עדיין הם בגדר הצהרות. המתחים שיצרו לעתיד אינם ניכרים לעין²⁴. לא נמצא במגילה אף פעם צירופים המביעים תכנים יותר מוגדרים, כגדון: 'מדינה ציונית', 'מדינה דימוקרטית'. [להשוואה, בטיטות של ברנזון כתוב: "המדינה תהיה דימוקרטית", המונח נשמט כבר בנוסח של שרת]. במקום ניסוח מוגדר יותר מועדף הביטוי 'מדינה יהודית' שהוא מקובל ומוסכם, ביטוי שהוא רב משמעי ומאפשר לכל צד להגדירו לעצמו.
- לעומת זאת, המתח בין מדינה בעלת צביון דתי לבין מדינה חילונית כבר מבצבץ באופן ברור. הקו הבולט הוא הימנעות מאזכור כל סממן בעל אופי דתי ובראש וראשונה שמו של הקב"ה. כאמור לעיל, כותבי המגילה מעדיפים מונח רב משמעי 'צור ישראל'. אין גם אזכור מפורש של השם 'תורה', ובמקומו נבחרים ביטויים כלליים: 'ספר הספרים' [פסקה 1], 'לאור חזונם של נביאי ישראל' [פסקה 13]. מילים אחרות העשויות להזכיר 'זיקה דתית' גם הן דו משמעיות, כגון: 'מסורת' [פסקה 3], 'תפילה' [פסקה 2].
- רוטשילד מציין שההתעלמות מאזכורים דתיים פותחת ומסיימת את המגילה. בתחילתה 'בארץ ישראל קם העם היהודי' היא מתעלמת מתקופת האבות, מיציאת מצרים וממתן תורה. ובסופה 'צור ישראל' היא מתעלמת מבורא עולם²⁵.
- ב. הזיקה ללשונם של מסמכים בינלאומיים, כפי שהודגמה לעיל, משקפת את העמדה הבסיסית שצריך לשאוף לשיתוף פעולה עם הקהילייה הבינלאומית. הלשון משקפת את התחושה שאנחנו מדברים באותה לשון מושגית של משפחת העמים. זהו המשכה של 'הציונות המדינית' ברוח חזונו ופעולתו של הרצל. ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה להיות 'עם לבדד ישכון' לפחות לא מבחינה מדינית ופוליטית. עם כל זה הנוסח הוא זהיר: "נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות" [פסקה 13]. לאו דווקא נאמנות מוחלטת גם להחלטות האו"ם ביחוד כשהן פוגעות בישראל.
- ג. הסגנון של הנוסח הסופי, כפי שהוזכר כבר לעיל, הוא סגנון גבוה ובעל מטען רגשי אך איננו מליצי. סביר להניח שסגנון גבוה זה של המגילה (מולדת, זכות, גאולה, תקומה), יש בו כדי לשקף את החזון והלהט של המייסדים, את התקוות, את השאיפות, את הזיקה לציונות, ואפילו ליהדות כפי שכל אחד מבין. אפשר לחוש בהבדל מנקודת התצפית של שנת החמישים למדינה. הלהט שעדיין בער במגילה דעך משהו היום ופינה מקומו לזרמים תת קרקעיים ההולכים ועולים על פני השטח, זרמים של פסימיזם, של השפעת לעז ואמריקניזציה, של
24. אין הכוונה למתחים אישיים בין מנהיגי היישוב, שבעטיים, למשל, לא נמצא את וייצמן ובגין בין החותמים על המגילה, אלא למתחים בעלי אופי אידיאלי ועקרונותי.
25. רוטשילד 252, 266. וכאילו בתגובה לכך מצלצל לארנבים הנוסח של 'התפילה לשלום המדינה' שחובר על ידי הרבנות הראשית: "אבינו שבשמים, צור ישראל וגואלו" — כאן בא ויהי מפורש מי הוא 'צור ישראל'.

פוסט ציונות. שנת היובל מוצאת את מדינת ישראל מתמודדת עם שסעים אידיאיים, פוליטיים וחברתיים למיניהם. אפילו מילה כל כך רגשית כמו 'תקומה' המלאה מטען חיובי, הפכה לשמה של סדרת טלוויזיה תיעודית השנויה במחלוקת, עד כדי כך שיש הרואים בסדרה תיאור לתקומה הפלסטינאית. נראה שהחישוקים שהיו מספיקים עד עתה לקשור את חלקי העם השונים התרופפו וקשה להם להחזיק עוד מעמד בפני פרץ הוועזים הפורצים חדשות לבקרים.

ד. שמה יש במגילה גם רמז לפתרונות אפשריים. המגילה משקפת קו של 'סטטוס קוו' אידיאלי. שימוש דו משמעי בניסוחים והימנעות מהכרעות אידיאולוגיות שיגרמו לפילוגים. במגילה יש עדיין הפגנת אחדות המכסה על חילוקי הדעות. מכירים בסתירה ומנסים לחיות איתה כי אין אפשרות אחרת. כך חמישים השנים הראשונות עמדו או חלפו בצל הסטטוס קוו. הסטטוס קוו, שסוכם בזמנו על ידי בן גוריון, כלל בין השאר, כמה עקרונות מעשיים שאיפשרו את חיי היום יום של המדינה: השבת יום מנוחה. כשרות במקומות ממלכתיים, הסדרים בענייני אישיות וחינוך. יהא אשר יהא היחס והציון שיעניקו להסכמי הסטטוס קוו — שלילה או שבח — אין ספק, שהיה כאן כורח מציאות ואפילו כורח חיים, כי הסטטוס קוו איפשר במידה זו או אחרת לחיות יחד בלי להכריע בשאלות היסוד.

פתרון מסוג אחר שמציעה המגילה טמון באופן סמלי באקט החתימה של הרב מימון. הרב מימון הוסיף ליד חתימתו את המילים 'בעזרת השם'. בהכרזת לידתה של מדינת ישראל כבר עולה שאלת הציבור מול היחיד, הפרהסיה לעומת תחום הפרט. והפתרון שעולה כמעט מאליו, מין 'סטטוס קוו' אופייני. בתחום הציבורי — הניסוח הרשמי המשותף לכול הוא 'צור ישראל'. ניסוח שאינו פותר את הבעיה אלא משאיר אותה פתוחה ללא הכרעה ונתונה לפרשנותו של כל צד. אך בתחום הפרט — ינהג כל אדם כראות עיניו, לפי דעותיו ואמונתו. חתימת היד של הרב מימון היא תחומו הפרטי ושם רשאי הוא לכתוב כרצונו.

לסיכום, אין ספק שמהבחינה הלשונית מגילת העצמאות היא טקסט מופתי. ראוי לשנן וללמוד אותה קודם כל בשל לשונה. אך לא רק משום לשונה וסגנונה, אלא גם משום שיש בה, כפי שהודגם במאמר, גם כדי לשקף את רוחה של התקופה בשנות קום המדינה ולשקף את ה'איוון' ששמר על הזרמים השונים בעם לחיות זה עם זה. האם לא ראוייה דרך זו גם היום? האם לא מן הראוי לשבת ולנסח 'מגילה' חברתית חדשה? לא ניסוח מחודש של מגילת עצמאות אלא ניסוח 'אמנה' חברתית חדשה²⁶, שתענה לצרכים החדשים של העם, ליחסי הכוחות השונים; מגילה שתתייחס לא רק למצב של מלחמה בין ישראל לשכנותיה אלא גם למצב של שלום. אפשר שחכיבור 'אמנה' כזו, שתשלים את מגילת העצמאות, היא המשימה של הדור הזה.

אין להכחיש שהמשימה קשה. בעבר, מול סכנת חיים ואויב משותף ומוגדר חייב היה

26. ידידי א' ארנד העיר את תשומת ליבי לכך שכבר נעשה ניסיון לניסוח אמנה כזו: בחוברת 'שלום בישראל — לקראת אמנה', ירושלים תשנ"ח, עמ' 19-28, מטעם בית מרוחה בירושלים.

היישוב לקום ולהתלכד, לשכוח את כל המחלוקות. אך מול מחלוקות רעיוניות, מול השקפות שונות בתכלית על איכות חיים, על איכות שלטון, על תפיסות באשר לתפקידו של בית המשפט — קשה לגשר²⁷. מגילת העצמאות נתחברה בלחץ המאורעות של אותם ימים והיא הייתה כורח המציאות. ואילו 'אמנה חברתית' על מי היא לוחצת? מתי מעט!

ביבליוגרפיה

ארנד	א' ארנד, פרקי מחקר ליום העצמאות, רמת גן תשנ"ח.
ברנזון, חזון	צ' ברנזון, מגילת העצמאות חזון ומציאות, ירושלים תשמ"ח.
ברנזון, מעריב	סיפור כתיבת המגילה כמוסף מעריב (29.4.98) ליום העצמאות תשנ"ח.
וייס רפאל	ר' וייס. 'מקדש לחול', לשוננו לעם (רצ"א), מרחשוון תשל"ז.
חברת פעילויות	יובל 50, מגילת העצמאות, חוברת פעילויות לחטיבה העליונה, רכס 1998.
לקסיקון מט"ח	לקסיקון מט"ח לבתי ספר 1992.
מדינת היהודים	ת' הרצל, מדינת היהודים, הוצאת ידיעות אחרונות לרגל יום העצמאות השלושים למדינת ישראל, תשל"ח.
מורג	ש' מורג, 'על מילות מפתח ומילות עדות בלשונו של ירמיהו', מחקרים בלשון המקרא, ירושלים 1996.
ניר, סמנטיקה	ר' ניר, סמנטיקה של העברית החדשה, תל אביב תשל"ח.
סיון	ר' סיון, 'מגילת העצמאות לרבדיה הלשוניים', בתוך: על אובני לשון ימינו, ירושלים 1976.
רובינשטיין	א' רובינשטיין, המשפט הקונסטרוקטיוני של מדינת ישראל, 2 כרכים, שוקן 1996, מהדורה חמישית — במהדורה זו שותף גם ברק מדינה.
רוטשילד	י' רוטשילד, מעינת ז', בעריכת ח' חמיאל, ירושלים תש"ך.
שרף	ד' שרף, שלושה ימים, תל אביב תשי"ט.
תחומין, מדינה	ג' גרומן, 'מדינה יהודית ודמוקרטיה', תחומין יח (תשנ"ח), עמ' 474-490.

27. דיי לקרוא את חילוקי הדעות המהותיים בין השופט אהרן ברק לבין השופט מנחם אלון בנייתוח החבטאות שלהם כפסקי דין, באשר לעקרונות המנחים מדינה יהודית מול מדינה דימוקרטית; ראה בהרחבה, תחומין מדינה.

נגילת העצמאות

- 1 **בארץ-ישראל** קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרחופת הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נבסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצח.
- 2 לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פוזריו, ולא הדל מתפלה ומתקוה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חייה הרמדינית.
- 3 מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשב זכה ארצו במולדתם העתיקה, ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים מעפילים ומעינים הפריחו נשמת החיו שפתם העברית, בנו נפרים וערים והקימו ישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית.
- 4 בשנת תרנ"ז (1897) נתכנס הקונגרס הציוני לקול קריאתו של הגה דאזון המדינה היהודית תיאודור הרצל והכריז על זכות העם היהודי לתקומה לאומית בארצו.
- 5 זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר החיסודי שבין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ולזכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הזכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעת העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על ידי הידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לדווחה את שרי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים.
- 7 שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ-ישראל, על אף כל קושי מעינה וסכנה, ולא פסקו לתבוע את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדתם עמם.
- 8 במלחמת העולם השנייה וטרם הישוב העברי בארץ את מלוא-הלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלוש נגד כוחות הרשע הנאצי, ובדם חייליו ובמאמצו המלחמתי קנה לו את הזכות להמנות עם העמים מייסדי ברית האומות המאוחדות.

- 9 ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המזייבת הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, העצרת זבעה מארץ תושבי ארץ-ישראל לאחוו בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הכ לביצוע ההחלטה. הכרה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה.
- 10 זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הרבנית.
- 11 לפיכך נתכנסנו אנו חברי מועצת העם, נציגי הישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, היא מדינת ישראל.
- 12 אנו קובעים שהחל מרגע סיום המנדט, הלילה, אור ליום שבת י אייר תש"ח, 15 במאי 1948 ועד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה בהתאם לחוקה שתקבע על-ידי האספה המכוננת הנבחרת לא יאחר מ' באוקטובר 1948 - תפעל מועצת העם כמועצת מדינת זמנית, ומוסד הביצוע שלה, מעהלת-העם, יהווה את הממשלה הזמנית של המדינה היהודית, אשר תיקרא בשם ישראל.
- 13 מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות, תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה, תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור הזונם של נביאי ישראל, תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני צמור לכל אזרחיה-יבלי הבדל דת, גזע ומין, תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות, תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות, ותהיה נאמה לעקרונותיה של בעילי האומות המאוחדות.
- 14 מדינת ישראל תהא מובנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהנשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה.
- 15 אנו קוראים לאומות המאוחדות לתת יד לעם היהודי בבנין מדינתו ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.

נספח 2

נוסח טיוטה ראשונה (ברנזון ואחרים)

בזכות הקשר ההיסטורי, המסורתי, אשר לא נותק מעולם בין ישראל וארצו, ובזכות העמל וההקרה של חלוצים, בונים ומגינים שהחיו את שממות הארץ וכוננוה מחדש כביתו הלאומי של עם ישראל; ובתוקף ברית-הדמים שנכרתה לעינינו בין העם והארץ, בחמשת חרשי המערכה הגדולה, בה עמד הישוב על נפשו, בגבורה עילאית, מול גלי שנאה ומשטמה אשר אמרו להציפו מכל צד;

ונוכח גילוי הנעלה של מצפון האנושות אשר מצא את ביטויו בהצהרת בלפור, המנדט על ארץ-ישראל מטעם חבר-הלאומים, והחלטת עצרת האומות המאוחדות מיום ט"ז כסלו תש"ח (29 בנובמבר 1947) על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל;

ולאתר שמלך כריטיניה הניח מידו את המנדט על הארץ הזאת ונטש את האחריות לשלטון בה;

ולמען גלול, אחת ולתמיד, את חרפת הגולה של העם היהודי וקללת היותו תלוי בורים כמעט בכל מקום, וכדי לקבץ את פוריי העם ולהבטיח לו חיי שלום וכבוד, חירות ועצמאות, במדינתו הוא אשר תתפוס את מקומה הראוי במשפחת עמי תבל - אנו, מועצת העם, נבחרת התנועה הציונית והישוב היהודי בארץ-ישראל, המכונסים כאן במעמד חגיגי, מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית חפשית וריבונית, כדבר עצרת האומות המאוחדות בהחלטתה מיום ט"ז כסלו תש"ח, עם כל הזכויות והסמכויות אשר חוקי הטבע ומשפט העמים מקנים למדינה עצמאית.

שם המדינה יהיה

המדינה היהודית תהיה מדינה דמוקרטית, חפשית לעליית יהודים - מדינת חירות, צדק ושלום, ברוח חונם של נביאי ישראל ואבי הציונות המדינית, תיאודור הרצל ז"ל, וחדורת העקרונות של מדינת האומות המאוחדות.

אנו מכריזים, כי מהיום ועד להקמת שלטונות סדירים על-פי החוקה אשר תאושר על-ידי האספה המכוננת של המדינה היהודית, תהיה מועצת העם למועצת ממשלה זמנית, וכידיה תהא מלוא סמכות החקיקה והשלטון במדינה, חובת השמירה על בטחונה, וההגנה על שלמותה ועצמאותה.

אנו קוראים לערבים, אורחי המדינה היהודית, ליטול חלק בבנין המדינה, מושיטים יד שלום ואהדה לעמי הארצות השכנות, ופונים אל עמי העולם להכיר בנו כחבר שוה זכויות וחובות במשפחת העמים.

כל תושבי המדינה נדרשים לשמור על השקט והשלום, ומצווים בזה לציית ולהישמע למועצת הממשלה הזמנית והרשויות שתוקמנה על-ידיה, ולשתף פעולה אתן.

ובבטחנו בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידנו לראיה ולתעודה על הכרותנו זו; פה על אדמת ארץ-ישראל, היום הזה, אור ליום ז' אייר תש"ח (15 במאי, 1948).

(חתימות ל"ו חברי מועצת העם)

(שלושה ימים, עמ' 103-104)

16 אנו קוראים - גם בתוך התקפות-הדמים הנערכת עלינו זרה חדשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על השלום וליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אורחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

17 אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מזכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקידמת המורח התיכון כולו.

18 אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב- הישוב בעליה ובבנין ולעמוד למינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת החרות לנאולת ישראל.

19 מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידנו לעדות על הכרזה זו, במושב מועצת המדינה הזמנית על אדמת המולדת, בעיר תל-אביב, היום הזה, ערב שבת ז' אייר תש"ח, 14 במאי 1948.

20 Handwritten signatures and dates in Hebrew, including names like 'אוריאל זעב' and 'מ. גולן' and dates like '3/12/48'.

נספח 3 נסח ועדת שרתוק

1. הואיל והעם היהודי שהוגלה בכוח הזרוע מארצו, ארץ-ישראל, שמר לה אמונים בכל דורות גלותו ובכל ארצות פזוריו, לא מצא לו בכל נדודיו ארץ תמורתה, ולא חדל מתפילה ומתקוה לכנס את פזוריו ולחדש את חירותו מתוכה;
2. והואיל ובכל דור ודור חתרו בני העם היהודי לשוב ולהיאחז במכורתם עד שזכו בדורות האחרונים חלוצי ישראל, מעפיליו ומגיניו לעלות לארצם בהמון, לגאול אדמתה ולהפרות שממותיה, להחיות בה את שפתם העברית ולהקים ישוב רב-איל, שליט על משקו ועל תרבותו, מגן על עצמו בעוז ובגבורה, מביא ברכת קידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית ולרבונו לאומית;
3. והואיל והקונגרס הציוני הראשון שנתכנס בשנת תרנ"ו-1897 לקול קריאתו של הוגה חזון המדינה היהודית תיאודור הרצל, הכריז על זכות העם היהודי לתקומה לאומית בארצו ויסד את ההסתדרות הציונית העולמית כמכשיר להגשמת החזון;
4. והואיל והזכות הזאת הוכרה בהצהרת ממשלת בריטניה מיום ב' בנובמבר 1917, אשר הונחה ביסוד המנדט הבריטי לארץ-ישראל;
5. והואיל והמנדט אשר אושר על-ידי 42 מדינות חברות חבר-הלאומים ועל-ידי ממשלת ארצות-הברית, הכיר בקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ובזכות העם היהודי להקים בארץ-ישראל מחדש את ביתו הלאומי, לעלות אליה ולהתישב על אדמתה;
6. והואיל והרדיפות שמצאו מאז את המוני ישראל בארצות שונות, וביתר שאת השואה שהתחוללה על ראשם באירופה, בה הוכרעו לטבח מיליוני גברים, נשים וטף, הוכיחו מחדש בעליל את ההכרח בפיתרון בעיית העם היהודי על-ידי חידוש מדינתו העצמאית בארצו, למען יהיו שעריה פתוחים לצמיחת לכל יהודי מבקש בית ולמען תנחיל לעם היהודי מעמד של אומה שות זכיות בתוך משפחת העמים;
7. והואיל והישוב העברי בארץ-ישראל תרם את מלוא חלקו למאבק האומות שוחרות החרות והשלום נגד כוחות הרשע והשעבוד במלמת-העולם השניה, ובפועל כפיו וכדם חייליו המתנדבים קנה לו זכות להמנות עם העמים שחברו יחד ביסוד ברית האומות המאוחדות;
8. והואיל וניצולי תופת אירופה, אנשי שארית הפליטה, לא חדלו מהעפיל לארץ על אף כל תלאה וסכנה, גירוש והסגר, ולא פסקו מתבוע קבל העולם כולו את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדת עמם;
9. והואיל ועצרת האומות המאוחדות במושבה השנתי הסדיר השני, לאחר חקירה ממצה ושיקול מעמיק, קיבלה ביום כ"ט בנובמבר 1947, ברוב של שני שלישים ומעלה, החלטה המחייבת הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל;
10. והואיל ובהחלטה זו המליצה העצרת בפני כל חברי האומות המאוחדות על קבלתה וביצועה של תכנית חלוקת ארץ-ישראל עם האחדות הכלכלית, קראה לתושבי ארץ-ישראל לפעול מצדם להגשמת

- התכנית וביקשה את כל הממשלות והעמים להימנע מכל פעולה העלולה לפגום או לעכב את ביצוע המלצתה;
11. והואיל והכרות זכותו של העם היהודי בארץ-ישראל להקים את מדינתו העצמאית, הכלולה בהחלטת העצרת, אינה ניתנת להפקעה;
12. והואיל וממשלת בריטניה, הממונה על ארץ-ישראל מטעם חבר-הלאומים, מניחה מידה היום הזה את המנדט ונושט את האחריות לשלטון בארץ; —
13. לפיכך אנו חברי מועצת העם, נבחרו התנועה הציונית והישוב העברי בארץ, נתכנסנו היום במעמד חגיגי ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות הננו מכריזים בזאת, באוני העם היהודי בתפוצות הגולה והעולם כולו, על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, ושמה מדינת ישראל.
14. אנו קובעים, כי החל משעת סיום המנדט, הלילה בחצות, אור ליום שבת ו' אייר תש"ח, 15 במאי 1948, ועד בוא המועד להקמת השלטונות הסדירים של המדינה בהתאם לחוקתה שתאושר על-ידי האסיפה המכוננת הנבחרת תפעל מועצת העם כמועצת מדינה זמנית, ומוסד הביצוע שלה, מינהלת העם, יהווה את הממשלה הזמנית של המדינה היהודית, היא ישראל.
15. אנו נודרים, כי מדינתנו ישראל תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל, תהא פתוחה לרוחה לעליה יהודית; תעניק שיוון-זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל גזע ודת; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תבטיח חופש דת, מצפון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים לבני כל הדתות ותהא רבקה בעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות.
16. אנו מוכנים לשיתוף עם מוסדות האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת ונפעל להקמת האחדות הכלכלית בהתאם להחלטה. אנו קוראים לאומות המאוחדות לתת יד לעם העברי בבנין מדינתו ובהגנה עליה ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.
17. נוכח התקפת-הדמים הנערכת עלינו אנו קוראים לבני העם הערבי תושבי ישראל לשמור על השלום, לנטול את חלקם בבנין המדינה המציעה להם אורחות מלאה וליהנות מהזכות המגיעה להם להיות מיוצגים במוסדותיה העליונים, הזמניים והקבועים.
18. בעצם עמידתנו בקרב אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לעמי הארצות השכנות וקוראים להם לתדור מריב עם העם העברי הזכאי כמוהם לחיי חירות ועצמאות בארצו והמוכן לתרום חלקו במאמץ משותף לקידמת המזרח התיכון כולו.
19. אנו מזעיקים את הישוב העברי לאמץ עליון ולגייס כל כוחותיו בנפש וברכוש לשם עמידה במערכה תוך בנין המדינה ולשם בנין המדינה תוך עמידה במערכה.
20. אל העם היהודי ברחבי תבל אנו קוראים להתלכד סביב הישוב הלוחם ולהתנדב לעזרתו במערכה הכבדה על הגשמת חלום הדורות.
21. אל העולם הנאור כולו אנו נושאים את קולנו לעמוד לימין העם היהודי בהקמת מדינתו.

ציון עוקשי

22. ובכטחנו בצור ישראל הננו חותמים בתחימת ידינו לעדות על הכרתנו זו כמושב חברי מועצת המדינה הזמנית, בכללם חברי הממשלה הזמנית, פה בעיר העברית תל-אביב, היום הזה, ערב שבת, ה' אייר תש"ח, 14 במאי 1948.

(שלושה ימים עמ' 177-179)